

Gânduri de cititor și de autor

Aș vrea să prezint reacțiile mele la unele idei pe care le-am citit și le-am scris în *Baabel*. Mă refer doar la chestiuni la care mă pricep; niciodată nu mi-aș exprima părerea în legătură cu ceva ce nu cunosc în profunzime. Prefer să dedic acestui subiect un articol întreg, decât să scriu comentarii nesfârșite.

Ca cititor

În serialul lui Tiberiu Roth, despre istoria poporului evreu, așa cum rezultă din Vechiul Testament, mă jenează felul în care este tratat textul biblic și istoria care rezultă din el. Am impresia că autorul nu își dă seama că tratează un text vechi trei mii de ani, scris într-un stil aparte, nu o carte de istorie contemporană. Vechiul Testament, ca și Noul Testament, texte sacre pentru foarte mulți oameni, sunt scrise într-un stil mistic unde subtextul este de obicei mai important decât textul însuși, ca întotdeauna în literatura bună. Prin analogie, cineva care nu înțelege cele scrise între rânduri de Eminescu, Coșbuc sau Caragiale, mai bine să nu explice cele scrise. Chiar și literatura pentru copii, cum ar fi *Micul prinț* sau poveștile fraților Grimm, nu poate fi înțeleasă dintr-o lectură superficială. Cu atât mai mult textele originale – Vechiul Testament în ebraică și Noul Testament în greacă. Ele conțin mesaje ascunse, pe care înțelepții încearcă să le descifreze de aproape două mii de ani. Fiecare literă e importantă, chiar și cuvintele care par să lipsească.

Înțelepții evrei au înțeles de peste două mii de ani că acest text sacru și mistic ascunde printre rânduri un mesaj greu de descifrat. Așa s-a născut cartea *Sitrei Tora* (Tainele Torei) din *Cabala*. Ceva mai târziu a apărut *Sefer Yetira* (Cartea creației), care caută în litere taina creației. După credința evreiască, Dumnezeu a creat lumea prin cuvinte, deci secretul se ascunde în cuvinte. La prima vedere *Sefer Yetira* pare o carte de fonetică și chiar conține reguli legate de vocale și consoane. O parte din *Cabala* se ocupă cu descifrarea acestui secret. Printre altele ea susține că la origine alfabetul a avut o literă în plus, care a dispărut și de aceea nu mai putem descifra aceste taine. Pentru a- i convinge pe cei care se îndoiesc, câțiva matematicieni religioși au construit cu ajutorul calculatorului un cod care, după părerea lor, dezvăluie aceste taine. Cine știe cât adevăr conține, chiar dacă numerele se potrivesc.

Pentru a înțelege textul biblic nu este nevoie de un cod sau de o literă pierdută, ajunge o citire atentă a textului, poate și a unor comentarii care explică anumite aspecte. Dar să ne referim la textul biblic ca la un manual de istorie de clasa a șaptea, fără a înțelege cauze, intenții și proceduri istorice, este foarte superficial, poate chiar periculos.

Voi aduce două exemple din ultimul material despre evreii din Israel și diaspora. Primul este locul lui Iș-Boșet în politica vremii. Articolul dă impresia că el ar fi fost un rege adevărat, la fel ca tatăl său, Saul. Dar citind cu atenție textul biblic, vedem că situația nu este deloc așa. Iș-boșet apare abia în versetul 8 din cap. 2 din 2Samuel. Este posibil ca scriitorul cărților lui Samuel să-l fi „uitat” pe unul din fiii regelui Saul de-a lungul întregii cărți 1Samuel și a primului capitol din 2Samuel, când ceilalți trei frați sunt amintiți de nenumărate ori? Felul în care un nume

este pomenit sau nu, este semnificativ. Este clar că el era un personaj lipsit de importanță în istoria Israelului, în primul rând pentru că nu era luptător. Era inadmisibil ca regele să nu iasă la război însoțit de fiii lui. Dar Iș-Boșet pare să fi fost un papă-lapte, care nu era în stare să țină

în mână o sabie. La prima apariție a lui Abner, în 1Samuel 10:14, acesta este prezentat ca „unchiul lui Saul”, ca să înțelegem că este un membru al familiei regale. Marele erou Abner Ben-Ner îl folosește pe Iș-Boșet ca pe o marionetă. În cap. 2 din 2Samuel, faptele lui Abner sunt descrise în cuvinte foarte dure. Abner „l-a luat pe Iș-Boșet” și „l-a trecut la Mahanaim”. Dar verbul *heevir* este folosit pentru mutarea unor obiecte neînsuflețite! Un rege adevărat nu și-ar fi stabilit capitala la Mahanaim, dincolo de Iordan, departe de locurile natale ale lui Saul. În cap. 3 din 2Samuel, Abner îl detronează pe Iș-Boșet.

Numele lui Iș-Boșet apare o singură dată în tot capitolul. După părerea mea, acest personaj ne semnificativ nu ar fi trebuit amintit decât cel mult în câteva cuvinte. Încă nici nu m-am referit la conotația negativă a numelui său (om de rușine), care trebuie să influențeze și ea modul în care înțelegem evenimentele.

Al doilea episod de care aș vrea să vorbesc este David și Bat-Șeba. El poate fi descris ca un eveniment monden: o celebritate se încurcă cu o femeie frumoasă, măritată, și o lasă gravidă, dar ar fi o prezentare superficială. Dacă pretindem că expunem evenimentele din punct de vedere iudaic, trebuie să luăm în seamă consecințele fiecărui pas. David a comis într-adevăr un păcat grav, pentru care este pedepsit. Cum se poate că un om care a comis păcate fără număr este văzut nu numai ca cel mai mare rege al evreilor, ci și strămoșul viitorului Mesia?

Mulți consideră cap. 11 din 2Samuel ca pe cel mai greu capitol din întreg Vechiul Testament. În Talmud găsim diferite încercări de a reduce gravitatea păcatului lui David. În primul rând, Bat-Șeba ar fi fost o femeie divorțată, dar știm că luptătorii lui David depuneau un certificat de divorț, altfel, dacă mureau în război și trupul nu era găsit, soțiile ar fi rămas *agunot* (nici văduve și nici divorțate) și nu s-ar fi putut recăsători. Bat-Șeba era exact în această situație. Al doilea fapt, poate mai grav, este că Urie, soțul ei, a încălcat porunca regelui de a se întoarce acasă, deci era rebel. Nu poți pretinde că din patriotism și solidaritate (cap.11 versetul 11) încalci porunca regelui. Și limbajul folosit de el sună a rebeliune. Al treilea argument spune că după legea iudaică ei nici nu erau căsătoriți, el fiind hetit, unul din cele șapte neamuri din Canaan cu care evreii nu au voie să se căsătorească (Deuteronom 7:1-3). Încă un punct important în favoarea lui David este în capitolul următor, 12, când profetul Natan îi aduce parabola despre mieluseaua omului sărac. Acesta episod s-a petrecut un an după ceea ce s-a întâmplat între David și Bat-Șeba. El a avut timp să reflecteze și să se potolească. Și într-adevăr Psalmul 51 „când a venit la el profetul Natan”, fără care nu putem judeca păcatul lui David, arată cum trebuie făcută confesiunea și pocăința. Tot așa cerem și noi iertare în fiecare an de Roș Hașana și Iom Kipur. Talmudul se referă la scrierea psalmilor ca la o parte a procesului de pocăință al lui David.

Se poate vorbi foarte mult despre acest episod, dar mă opresc aici. Sunt sigur că dacă vrem să descriem evenimente istorice trebuie să luăm în considerație amănunțele aflate la suprafață, dar mai ales pe cele ascunse între rânduri.

Ca autor

În ultimul meu articol m-am referit doar la sensul cuvintelor *galut* și *gola*. Însă comentariile au mers mult mai departe și s-au referit la aspectele lor istorice, filosofice și practice. Nici de data aceasta nu intenționez să dezvolt acest subiect. Voi sublinia doar două puncte care mi se par neclare și chiar necunoscute de mulți cititori.

Prima este că *galut* este văzut de credincioșii evrei ca o pedeapsă groaznică, dată întregului popor. În afara suferințelor fizice și psihologice, se spune că o dată cu poporul evreu a părăsit țara și Dumnezeu. După credința evreiască, Dumnezeu se află în Israel doar dacă își are Templul lui – cu toate că el se află tot timpul în inima noastră – și dacă poporul lui se află pe pământul țării. Această percepție implică o anumită obligație de a rămâne

În *galut* până la reconstruirea Templului. Această ecuație a fost schimbată de mișcarea sionistă, care susține că mai întâi poporul trebuie să se întoarcă pe meleagurile sale natale. Și mișcarea sionistă-religioasă a abordat această idee, făcând în același timp pregătirile pentru construirea celui de al Treilea Templu, inclusiv acces pe Muntele Templului, care le este interzis evreilor. Până astăzi mai sunt grupuri de evrei extremiști care nu vin în Israel nici măcar în vizită, ca de exemplu adepții Rabinului din Satmar (Satu Mare) - bătrânul - care nu a fost niciodată în Israel.

Ultimul mare Rabin al mișcării Habad și-a asumat sacrificiul de a rămâne în *galut* la New York pentru ca alții să poată stea în Israel. Cu alte cuvinte, *galut* nu e doar o pedeapsă, ci și obligația de a nu ne întoarce în țara promisă până când nu se întoarce și Dumnezeu. Asta spun evreii când repetă *Bașana habaa birușalaim habnuia* (la anul la Ierusalim, cu Templul reconstruit).

A doua temă pe care vreau s-o menționez pe scurt este felul în care unii dintre evrei din *galut* au reușit să iasă din această capcană. Până la mijlocul secolului al XVIII-lea, mai ales în Europa centrală și de răsărit, evreii trăiau în ghetouri din care era aproape imposibil de ieșit. Aceste cartiere închise au fost construite printr-o înțelegere tacită între evrei și creștini. Evreii preferau să fie închiși de teama ispitelor lumești - unii refuză până astăzi să învețe matematică, științe, limbi, literatură. După ei, toate cunoștințele omenirii se află în Talmud. Mulți încearcă să se închidă și astăzi în ghetouri virtuale.

Mișcarea *Hascala* (Iluminism) din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a creat breșe din ce în ce mai mari în zidurile ghetourilor. Timp de 150 de ani înțelepții au încercat să adapteze limba ebraică la științele moderne. Astfel știința devenea accesibilă oricărui evreu dornic să învețe. În secolul al XIX-lea, acești evrei, care au rămas religioși în felul lor, s-au adaptat lumii moderne, de la îmbrăcăminte și până la cunoașterea limbilor străine. Principiul a fost exprimat de poetul I.L.Gordon: „Fii om când ieși afară și fii evreu la tine acasă”. Mulți evrei din *galut* trăiesc după această regulă: afară se îmbracă, se comportă și trăiesc ca oamenii din jur, iar acasă își păstrează tradițiile: mănâncă cașer, aprind lumânări de Șabat și de Hanuca și merg la sinagogă de sărbători.

Articolul a apărut în Baabel, Noiembrie 2020